

Szent Antal ünnepe Kunszigeten

Kunsziget szakrális hagyományainak sorából a méltán híres Krisztus-keresés mellett kiemelkedik a község fogadalmi ünnepe, Páduai Szent Antal napja. Ilyenkor a falu népe a templomból indulva körmenettel vonult a Szent Antal kápolnához, ahol ünnepi szentmisén vett részt. E ma is meglévő hagyománynak a XIX. századra visszanyúló gyökerei vannak, de az is lehet, hogy még egy századdal korábbra tehető az eredete, hiszen a XVIII. század volt a fogadalmak kora. Írásos nyoma csak az 1850-es évektől maradt ránk.

A közösségi emlékezet az 1831-es nagy kolerajárványhoz köti a Szent Antal tiszteletet, de ezt a kiugróan magas halálozási számon kívül semmi nem támasztja alá. (A halotti anyakönyv bejegyzése szerint 108-an vesztették életüket 1831-ben; viszonyításul: 1836-ban 851 volt a lakosság száma.) A háziállatok patrónusaként is tisztelt Szent Antalhoz sokkal valószínűbb, hogy dögvész esetén fohászkodtak a hívek, s hálából emeltek kápolnát a tiszteletére. A régi kápolna meglétéről két emlék is tanúskodik. A kápolna ereklyéjének beszerzéséről feljegyzés készült a canonica visitációban: "Ex tunica Sancti Antonii Roma 1852." Az aranyozott ereklyetartóban Szent Antal tunikájából van egy darabka, amelyet Rómából hoztak.

A másik emlék pedig a régi oltárkép, amely 1857-re datálható, s felirata a dögvésszel hozza összefüggésbe a kápolna védőszentjét:

*"Óh Szent Antal kérd az Istent értünk,
Dögvészélytől mentse meg községünk,
És hogy egykor az egekbe jussunk,*

Az Úr Jézus jobbjára állhassunk."

Hátlapján:

"Óh, dicsőséges szent páduai antal, ki méltó voltál az Úr Jézust karjaidon hordozni, könnyörögi érettünk. 1857.

Varga János

Kocsis Márton

Kuller József

Major Gábor"

1901-ben súlyos marhavész pusztított Kunszigeten, s a régi kápolna helyébe – ismét Szent Antal közbenjárását kérve – építették a mostani, mára már 104 éves kápolnát. Az emlékezet nemzedékről nemzedékre megőrizte, hogy amint a falai emelkedtek, úgy múlt el a járvány.

Szent Antal napján a falubeliek nem dolgoztak, hanem ünnepeltek; általános elvárás volt, hogy aki teheti, vegyen részt az ünnepi misén. Még a más vidékre került családtagok is hazalátogattak ilyenkor. A körmenet a templomból indult, élén egy keresztvívő fiúval, mögötte haladtak a gyerekek, majd a plébános, a kántor és a sekrestyés következett. Utánuk a nagylányok vittek három zászlót, őket a hívek közül előbb a férfiak, végül a nők követték. Az úton a mindenszentek litániáját énekelték. A körmenet a jelenlegi Széchenyi utca sarkához érkezve először egy díszkapun haladt keresztül (kb. az 50-es évekig), amelyet gerendákból, tölgyfaágakból készítettek, s rózsával díszítettek. A kápolna bejáratát is virággal fonták körül erre az alkalomra. A kápolna előtti úton, az árok szélén pedig koldusok térdeltek eléjük tett kalappal, alamizsnáért könyörögve. Az állattartó gazdák aprópénzt dobtak nekik. Az ünnepi szentmisére a helyi plébános évről évre vendégszónokot hívott, ahogy az még napjainkban is szokás; valamint az is, hogy a szertartás végén hagyományosan a hívek megcsókolják a Szent Antal-ereklyét.

Szent Antal napjától kezdve 8 napig esti ájtatosságot is tartottak a kápolnában, ezt nevezték Szent Antal nyolcadjának. Ide eljárt a falu egész fiatalága is, hiszen a tiszteségnek megfelelően csak ilyenkor nyílt mód arra, hogy a legények hazakisérhessék a lányokat, akik máskor estharangszó után nem mehettek ki az utcára. Az ájtatosságon a pap nem vett részt, hanem előimádkozó és előénekes irányította a szertartást. Hosszú ideig Szalai Márkus (1883-1968) volt az előénekes, Csapó József (1872-1962) pedig az előimádkozó. Tőlük Virág Mihály (1905-1989) és felesége Kovács Anna (1906-1997), valamint Szalai Vincéné Kovács Mária (1904-1986) vette át ezt a szerepet. Az utóbbi években többen is voltak előimádkozók és előénekesek.

Az ájtatosság a Szent Antal litánia előimádkozásával kezdődött, majd Szent Antaltól énekelték. Utána valamilyen jó szándékra – például a község betegeiért, a halottakért, a jelenlévőkért, jó termésért vagy éppen esőért – felajánlott imát mondtak:

Adj alkalmas esőt nekünk

Melyért mostan esedezünk,

Egy szívvel könyörgünk.

Az ájtatosság legérdekesebb része – s a népi vallásosság szempontjából is talán a

Óh Szent Antal édes atyánk
Neked hódol egész világ
Óh Szent Antal segíts rajtunk
Térden állva így sóhajtunk.
Refr.: *Szent Antal kegyes pátrónánk*
Magas mennyből tekints le ránk.

Hallgatták a szent tanítást
Mit Szent Antal kiprédikált
Ezt látván a pogány népek
Hogy a halak, mind kijöttek
Szent Antal elé siettek
Mind Szent Antalra figyeltek.

Szegényeket védelmezted
Bajaikba kiségitéd
Az Isten úgy szeret téged
Mindent megád, ha te kéred.
Refr.

Tenálad az nincs elejtve
Te vagy szegények kenyere
Jézus szívét úgy nyerted meg
Szegényeket megszeretted.
Refr.

Dicső úri rangból valál
Mégis kolostorba álltál
Mert az Istent megkedvelted
Szeretted a szegényeket.
Refr.

Az Úr Jézus tehozzád szállt
Látott benned egy hív szolgát
Jézus téged úgy szeretett
Mint az ártatlan kisdedet.
Refr.

Jézus töviskoronáját
Fölvetted a szent keresztfát
Terjesztetted a szent hitet
Melyet Jézus véren szerzett.
Refr.

Tiszta ártatlan a szíved
Mennyszámban kész a helyed
Azért Jézust kérd éretünk
Hogy a bűnbe el ne vesszünk.
Refr.

Pogány népet térítetted
Jézus hitét terjesztetted
Pogány népek kigúnyoltak
Kis halak a partra úsztak.
Refr.

Ha eljön éltünk végnapja
Jöjj el hozzánk Isten fia
Könyörögj Szent Antal értünk
Mennyszámba bemehessünk.
Refr.

legértékesebb –, a Szent Antalról szóló legenda eléneklése volt:

Ezután egy Szent Antal közbenjárását kérő ima vagy ének következett, befejezésül pedig egy fohász és az erekleve megcsókolása.

A Szent Antal-tisztelet azonban nemcsak a kápolna megépítésében érhető tetten – bár kétségkívül ebben csúcsozódik ki –, hanem néhány más hagyományban is. Szent Antal napja, június 13-a a fogadalmi ünnep miatt dologtöltő nap volt, különösen állatokkal nem szabadott munkát végezni. Aki ezt megszegte, arra büntetést rótt ki a bíró. Az 1910-es években például Virág András ezen a napon vitte az ökreit vásárba. Nem fogta be, csak kötélben behajtotta az állatait. Megszegte a háziállatok patrónusának tett fogadalmat, veszélyeztetve ezzel a közösséget. Büntetésképpen csákokat kellett vásárolnia a tűzoltóegy-

letnek.

Rányomta a bélyegét községünkben a Szent Antal-tisztelet a névadásra is. Az 1787* és 1886 között eltelt 100 évben 1843 fiú született falunkban, közülük 100 az Antal nevet kapta. Ez a név a hatodik leggyakoribb az említett időszakban, sokkal gyakoribb, mint az országosan jellemző. Ez az adat is jól szemlélteti a hagyomány erejét.

Napjainkra is megmaradt a Szent Antal-nap szép ünnepe, ha nem is hagyták érintetlenül a társadalomban végbement változások. Az ünnepi körmenet nem június 13-án van, hanem a hozzá legközelebb eső vasárnapon. Az esti ájtatosság nem vonz ugyan tömegeket, de így is szép számmal vesznek rajta részt a hívek. A legnagyobb változást az állattartás szerepének ártértékelődése jelenti, de ez nem magát az egyházi ünnepet, hanem a hagyomány szellemiségét érinti. Ahogy csökkent a faluban az állattartással foglalkozók száma, úgy vesztették el jelentőségüket a június 13-i állatokkal kapcsolatos tilalmak; a fogadalom súlyát sem érezheti igazán az, aki nem élte át soha, mekkora kárt okozhat egy családnak a marhák elvesztése. Törvényszerű tehát a Szent Antal ünnepéhez való viszonyulás változása. Az idén 100 éves kápolnához június közepén azonban ismét elzarándokolnak a hívek, hogy fohászkodjanak a háziállatok patrónusához, a szegények gyámolítójához, Szent Antalhoz.

* A helyi egyházi anyakönyvezés kezdete

FELHASZNÁLT IRODALOM:

BÁLINT SÁNDOR: ÜNNEPI KALENDÁRIUM BP. 1977. p. 437.

MAGYAR NÉPRAJZ 7. KÖTET NÉPSZOKÁS, NÉPHIT, NÉPI VALLÁSSÓSSÁG BP. 1990. p. 416.

A KUNSZIGETI PLÉBÁNIA HISTORIA DOMUSA

ADATKÖZLŐK:

ÉRSEK SÁNDOR TB. KANONOK (1916.)

JURSICS MIKLÓS (1922-1989)

VIRÁG FERENCNÉ FÖMÖTÖR MÁRIA (1920)

VIRÁG MIHÁLY (1905-1989)

SZALAINÉ HÉCZ TÜNDE

Kiadja Kunsziget Község Önkormányzata.
Készült a Kunszigeti Teleházban 2001. júniusában. Aktualizálva 2005. júniusában.